ilmi dergi
diyanet

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı

Üç Ayda Bir Yayımlanır

Cilt: 45 · Sayı: 2 · Nisan - Mayıs - Haziran 2009

HZ. ZEYNEB BİNT CAHŞ'IN HAYATI

AYTEN KOÇ*

Özet:

Biz bu makalemizde Hz. Peygamberin eşlerinden Zeyneb bint Cahş'ın hayatını işleyeceğiz. Zeyneb Bint Cahş gerek Zeyd b. Harise ile olan evliliği, gerekse Hz. Peygamber'le olan evliliği sebebiyle dikkatleri üzerine çekmiş, bu konudaki tartışmalar günümüze kadar süregelmiştir. Hz. Zeyneb güzel ahlakı, cömertliği, takvasıyla kayda değer bir şahsiyettir. Bu sebeple makalemizde öncelikle onun kimliği, evlilikleri, konu ile ilgili ayetleri, rivayetleri ve bu konudaki tartışmaları konu aldık. Son olarakta Hz. Zeyneb'in erdemli kişiliğinden bahsettik.

Anahtar kelimeler: Hz. Peygamber, Hz. Zeyneb, Hz. Zeyd, Ehli Beyt

The life of Zaynab Bint Jahsh

Abstract:

We are going to discuss Zaynab Bint Jahsh's Life , one of Prophet Muhammad's wives, in this article. She is so precious with not only her marriages but also her pretty morals, generosity and godliness. For this reason, firstly we mentioned her character, marriages, related verses of the Qur'an, reports and arguments on this topic. In addition we discussed wisdoms of her marriages. And lastly we talked about Zaynab's virtuous personality.

Key words: Prophet Muhammad, Zaynab, Family of Prophet Muhammad.

---

* *Sivas İl Müftü Yardımcısı*

1. Hz. Zeyneb'in Kimliği

Hz. Zeyneb 588 yılında Mekke'de dünyaya gelmiştir. İlk iman edenlerdendir. Asıl adı Berre idi. Resulüllah (s.a.s.) onu Zeyneb olarak değiştirmiştir.[1] Babası Benî Esed kabilesinden olup Mekke'ye dışardan gelip yerleşen Burre, annesi Peygamberimiz'in halası Umeyye Bint Abdulmuttalip'tir.[2] Aynı zamanda meşhur sahabilerden, Uhud'un kahramanlarından Abdullah b. Cahş'ın kız kardeşidir. En asil arap kadınlarından olup, Mekke'den Medine'ye ilk hicret edenler arasında yer almıştır. Medine'ye hicret ettiğinde bekar olan Hz. Zeyneb hicretin beşinci yılında Hz. Peygamber'le evlenmiştir.[3]

Zeyneb bint Cahş hicrî 20. yılda 53 yaşında iken Medine'de vefat etmiştir. Resulüllah'ın vefatından sonra ona kavuşan ilk hanımıdır. Cenaze namazını Hz. Ömer kıldırmıştır. Cennetü'l Baki mezarlığına defnedilmiştir.[4]

Zeyneb bint Cahş'tan on bir hadis rivayet edilmiştir. Bunların ikisinde Buhari ve Müslim ittifak etmişlerdir.[5]

2. Hz. Zeyneb'in Zeyd İle Evliliği

Hz. Zeyneb validemizin ilk evliliği Zeyd (r.a.) iledir. Zeyd (r.a.) cahiliye döneminde evine baskın yapılarak esir alınmış, daha sonra da Mekke'de Ukaz Panayırı'na getirilerek satılığa çıkarılmış, Hz. Hatice'de onu satın alarak Resulüllah'a hediye etmiştir. Daha sonra Zeyd'in Mekke'de olduğu haberini alan amcası ve babası, Zeyd'in fidyesini hazır ederek oğullarını almak üzere Resulüllah'ın yanına varıp durumu izah etmişlerdir. Bunun üzerine Hz. Peygamber: "Haydin çağırın Zeyd'i de muhayyer bırakın. Eğer sizi tercih ederse fidyesiz sizin olsun. Yok eğer beni tercih ederse vallahi ben beni tercih edene karşı fidyeyi tercih etmem" buyurdu. Zeyd: "Ben bu zattan öyle şeyler gördüm ki ona karşı hiç kimseyi tercih edemem" diye cevap vermiştir. Resulüllah bunu görünce Zeyd'i Hicr denilen yere çıkararak şöyle buyurdu : "Şahit olun Zeyd benim oğlumdur, bana varis olacak ben de ona varis olacağım". Bunu gören babası ve amcası da gönülleri hoş olarak ayrıldılar.[6]

---

1 Sahih-i Müslim: 3/ 1687, Hadis no: 2142.

2 Hal tercemesi için bkz: *Tabakatü'bnü Sa'd, el- İstiab, el- İsabe, Tehzibü't-Tehzib,* İbni Habib, el-Muhabber; 85, İbn Hişam: *es-Sire*; 4/398, es-Semt 107, *Uyunu'l-Eser*, 2/304.

3 İbn ishak, *Siretu İbn İshak*, Tahkik: M. Hamidullah, Konya, 1981, 244.

4 İbn Sad,; et- Tabakat, VIII,110,111.

5 Ez-Zehebi, *Siyer-u A'lamu'n-Nübela*, II, 218.

6 Tirmizi, *Tefsir-u suretü Ahzab*, 9,12.

Zeyd ile Allah Resulü arasında sıkı bir sevgi bağı bulunmaktadır. Öyle bir sevgi bağı ki; ana, baba, akraba memleket sevgisini tercih ettirecek bir bağlılık. Hz. Aişe (r.a.) dan gelen bir rivayet buna işaret etmektedir. Bir defasında Zeyd bin Harise Medine'ye geldiğinde bizi ziyarete geldi. Resulüllah benim odamdaydı. Kapıyı çaldığında Resulüllah kalkıp kapıyı açtı onan sarıldı ve onu öpüverdi"[7] Hz. Peygamber'in Zeyd'e olan bağlılığını şu şekilde ifade etmiştir. "O (Zeyd) gerçekten kumandanlığa layıktır ve gerçekten o, en çok sevdiklerimdendir.[8] Hz Ömer'de Zeyd'in Hz. Peygamber (s.a.s.) yanında kendisinden daha sevgili olduğunu ifade etmiştir.[9]

Zeyneb yakın akrabası olması hasebiyle Hz. Peygamber'in çok iyi bildiği ve tanıdığı birisiydi. Evlilik çağı gelince de onu çok değer verdiği ve evladı mesabesinde gördüğü Zeyd'e istedi. Zeyneb ve kardeşi Abdullah bin Cahş soylu hür bir kadının bir azatlı ile evlenmesini hoş karşılamadılar. İkisi de dayızadeleri olan Allah'ın Resulü'ne böyle birinin kendilerine uygun olup olmayacağını sordular. Onlara göre eşraftan birinin kızı azat edilmiş de olsa bir köle ile evlenemezdi. Zeyneb daha da ileri giderek "ben onunla hiç bir şekilde evlenemem dedi". Aslında Zeyneb'in ailesi kızlarını Resulüllah'a vermek istiyorlardı. İstenen kişi başkası olunca başlangıçta haklı olarak öyle bir tereddütle karşı karşıya kaldılar.[10]

Resulüllah Zeyd'in kendi katındaki ve İslam'daki değerini, ana ve baba tarafından soylu bir arap olduğunu anlattı. Ancak onlar Resulüllah'a olan derin sevgilerine ve ona itaat etmeye son derece dikkat etmelerine rağmen bu izdivacı hoş karşılamadılar. Bunun üzerine Ahzab suresi 36. ayet indi. "Allah ve Resulü bir işe hükmettiği zaman mümin erkekle mümin kadın için işlerinde kendilerine seçme hakkı yoktur. Kim Allah'a ve Resulü'ne isyan ederse muhakkak ki o apaçık bir sapıklıkla yolunu sapıtmıştır." Zeyneb Allah ve Resulü'nün emrine itaat etmiş olmak İslam'ın 'İnsanlar arasındaki üstünlük sadece takva iledir' prensibini tatbik etmek için Zeyd ile evlenmeye razı oldu.[11] Fakat bu evlilik pek iyi işleyen bir seyir takip etmedi. Bu sebeple ancak bir sene kadar devam etti. Bununla beraber İslam'ın yerleştirmek istediği eşitlik ve adalet anlayışı artı kök salmış ve örnek bulmuş oluyordu. Bununla beraber bu evlilik

7 Tirmizi; İsti'zan,40.

8 Buhari, fedail,17.

9 Tirmizi menakıb,46.

10 Suyuti, *Esbabu'n-Nuzul*, 234. Yazır Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kur'ân* Dili,VI, 317.

11 Aişe Abdurrahman Bintü'ş-Şati, *Rasulüllahın Annesi ve Hanımları*, Çev: İsmail Kaya, uysal kitabevi, I, 325.

hayatı ikisine de mutluluk getirmedi.[12] Çünkü Zeyneb dindar ve Allah'tan korkan bir kadın olmasına rağmen sülalesi, güzelliği ve asaleti ile iftihar ediyor, azatlı bir köle olan kocasına iğneleyici sözler söyleyip tepeden bakıyordu. O akrabasının evine bir köle olarak giren bir azatlının nikahı altında bulunmayı bir türlü hazmedemiyordu. Bu sebeple de her fırsatta kocasının kalbini kırıyordu. Zeyd artık buna dayanamadı. Hz. Peygamber'e müracaatla karısını boşamak istediğini bildirdi. Resulüllah bu durumdan çok müteessir oldu. Çünkü evlenmelerini bizzat kendisi istemişti. Bu sebeple her defasında "Allah katında helallerin en çirkini boşamadır" diyerek[13] Allah'tan kork, karını boşama."diyordu.[14] Bu durum Ahzab suresi 37. ayeti kerimesinde şu şekilde açıklanmaktadır: "Bir zamanlar Allah'ın kendisine (hayat ve hidayet gibi çeşitli nimetlerle) nimet verdiği, senin de kendisine (özgürlüğüne kavuşturma ve yanında yakın bir dostluk kurmak suretiyle) nimet verdiğin kimseye "Allah'tan kork ve eşini tut" diyordun. İnsanlardan korkarak Allah'ın açığa vuracağını içinde gizliyordun. Halbuki Allah kendisinden korkulmaya en layık olandır." Sonuç olarak bu evlilik yürümedi ve Zeyd karısını boşamak zorunda kaldı. Böylece Zeyneb bint Cahş serbest kalmış oldu.

3. Hz Zeyneb'in Hz. Peygamber'le Evlenmesi

Zeyd eşini boşadıktan sonra gelen bir vahiy Resulüllah'ın Zeyneb ile evlendirildiğini ve öteden beri devam eden bir cahiliye geleneğinin ortadan kaldırıldığını haber vermektedir.

"Zeyd, o kadından ilişiğini kesince biz onu sana nikâhladık ki evlâtlıkları, karılarıyla ilişkilerini kestiklerinde (o kadınlarla evlenmek isterlerse) müminlere bir güçlük olmasın. Allah'ın emri yerine getirilmiştir."[15]

Bu ayetin nazil olmasından sonra hicretin 5. yılında Zeyneb 35 yaşında iken Efendimiz ile semavî bir akitle evlenmiştir. Hz. Peygamber Zeyneb bint Cahş'ın düğününde hiçbir hanımı için yapmadığı büyük bir ziyafet vermiştir.[16]

Hz. Zeyneb Resulüllah'ın diğer hanımlarına karşı övünür ve "Sizi peygamberle aileleriniz evlendirdi. Halbuki beni yedi kat göklerin üstünden yüce Allah evlendirdi."

12 Bu evlilik esnasındaki olaylar ve Zeyd'in durumu hakkında geniş bilgi için bk. Ziya Kazıcı, *Hz. Muhammedin eşleri ve Aile Aile Hayatı*; İst, 19991, 233-235.

13 Ebu Davud, Talak, 3, İbn Mace, Talak, 1.

14 Ziya Kazıcı, Zeynep Bint Cahş maddesi, ŞİA, 357-359.

15 Ahzab 37.

16 Tecrid, II, h. no:1813.

diyordu.[17] İbn Kesir'in naklettiği bir habere göre Zeyneb Hz. Peygamber'e: "Diğer hanımlarının sana karşı nazlanamayacağı üç şeyle nazlanabilirim" demiş. Bunlar:

1. Senin dedenle benim dedem aynı kişi Abdulmuttalip'tir.
2. Beni sana nikahlayan Allah'tır.
3. Aradaki elçi Cebrail (a.s.)'dır.[18]

Hz. Aişe bu sebeple Hz. Zeyneb (r.a.)'e gıbta ile; "Allah'ın ona yaptığı ikramdan dolayı bize karşı üstünlük taslar demiştim diyen Hz. Aişe bu hareket ve davranışında yanılmamış görünmektedir.[19] Zira bizzat Zeyneb Hz. Peygamber'in huzurunda "Ya Resûlallah, Allah'a yemin ederim ki, ben senin diğer eşlerinden biri gibi değilim. Onları babaları, kardeşleri veya aileleri evlendirdi. Benden başka Allah'ın gökte de seninle evlendirdiği var mıdır?" diye soruyordu[20]. Keza İbn Sa'd'da bulunan başka bir habere göre Hz. Ümmü Seleme'nin kızı Zeyneb, annesinin Zeyneb bint Cahş'tan bahsederken ona rahmet okuduğunu, Hz. Aişe ile onun arasında meydana gelen bazı hadiselere değindiğini söyleyerek şöyle der: "Zeyneb dedi ki, 'Vallahi ben peygamberin diğer kadınları gibi değilim. Onlar mehirle evlendiler. Onları akrabaları evlendirdi. Beni ise Allah kendi elçisi ile evlendirdi.' Ümmü Seleme dedi ki, ' Peygamber onu severdi. O Saliha çokça namaz kılan oruç tutan sadaka veren bir kadındı.' "[21]

Resulüllah ile evlendiğinde yaşı otuz beştir. Hz. Peygamber'in yaşı ise elli sekizdir. Evlilik hayatları altı yıl kadar sürmüştür.

4. Kur'an-ı Kerim'de Zeyneb Bint Cahş'ın Evliliklerini Konu Edinen Ayetler

Zeyneb'in evliliklerini konu edinen ayetler, Ahzab suresi 36 ve 37. ayetlerdir. 38, 39 ve 40. ayetler bu sürecin bir devamı ve tamamlayıcısı olduğundan konuyla ilgili ayetler kapsamına alınmaktadır. Birinci ayetin (36. ayet), Resulüllah'ın Zeyneb'i Zeyd ile evlendirmek istemesi ve Zeyneb'in soyluluk ve güzelliğini ileri sürerek reddetmesi üzerine nazil olduğu kabul edilmektedir. İkinci âyet (37. ayet), Zeyd'in Zeyneb ile birlikte mutsuz geçen evliliğini sona erdirme isteğini Resulüllah'a iletmesinden, Resulüllah'ın Zeyneb ile evlenmesine kadar geçen süreci konu edinmektedir.

17 Ziya Kazıcı, Zeynep Bint Cahş maddesi, ŞİA, 358.

18 İbn Kesir, *el-Bidaye Ve'n-Nihaye*, IV,148.

19 İbn Hacer, *el-İsabe*, IV,307.

20 İbn Sad, *et-Tabakat*, VIII,102-103 İbn Hacer, *El- İsabe*, IV, 307.

21 İbn Sad, *et- Tabakat*, VIII,103.

Üçüncü âyet (38. ayet) ve devamında ise tüm bu uygulamaların bir bakıma Allah'ın emir ve iradesi doğrultusunda gerçekleştiğine vurgu yapılmaktadır. Aynı zamanda olası dedikodulara da cevap verilmektedir.

Söz konusu ayetlerin mealleri şu şekilde verilmektedir.

1- "Allah ve Resulü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış bir erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Her kim Allah ve Resulü'ne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur."

2- "Allah'ın nimet verdiği ve senin de nimetlendirdiğin kimseye: 'Eşini bırakma, Allah'tan sakın, diyor, Allah'ın açığa vuracağı şeyi içinde saklıyordun. İnsanlardan çekiniyordun; oysa Allah'tan çekinmen daha uygundu. Sonunda Zeyd eşiyle ilgisini kestiğinde onu seninle evlendirdik, ki evlatlıkları eşleriyle ilgilerini kestiklerinde onlarla evlenmek konusunda müminlere bir sorumluluk olmadığı bilinsin. Allah'ın buyruğu yerine gelecektir."

3- "Allah'ın Peygamber'e farz kıldığı şeylerde ona bir güçlük yoktur. Bu, Allah'ın öteden beri, gelmiş geçmişlere uyguladığı yasasıdır. Allah'ın emri şüphesiz gereği gibi yerine gelecektir."

4- "O peygamberler ki Allah'ın gönderdiği emirleri duyururlar, Allah'tan korkarlar ve O'ndan başka kimseden korkmazlar. Hesap görücü olarak Allah (herkese) yeter."

5- Muhammed sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah'ın Resulü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir.

5. Hz. Zeyneb'in Evlilikleri İle İlgili Rivayetler

Zeyneb bint Cahş, Hz. Peygamber'in hanımları arasında hakkında İslam düşmanları tarafından en fazla gürültü koparılanıdır. Onun gerek ilk evliliği gerekse ikinci evliliği, farklı çevrelerce değişik şekillerde yorumlanmış ve daima gündemde kalmıştır. Bu konu ile ilgili farklı rivayetler olmakla birlikte, birkaç tanesini zikredelim.[22]

1. İbn İshak: "Bize Yunus, Şabi'nin mevlası Ebu Selemetu'l Hemedani'den o da Şabi'den naklederek haber verdi : Zeyd bin Harise hasta idi. Resulüllah (s.a.s.) onu ziyaret etmek üzere evine gitti, o sırada hanımı Zeyneb bint Cahş Zeyd'in başucunda oturmakta idi. Zeyneb bir kısım işleri için kalktığı sırada 'sen, senin ve benim kendi-

22 Mahmut Çınar, 'Hz. Peygamber'in Zeyneb Bint Cahş ile Evliliği etrafındaki Şüpheler', Diyanet ilmi Dergi, C.43, Sayı1,s. 33,34.

sine iyilik ve ikramda bulunduğumuz kişiye Allah'tan kork eşini tut dediğinde...'diye başlayan ayet nazil oldu.[23]

2. İbn Sad: " Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. Dedi ki, bana Abdullah b. Amir el-Eslemi, Muhammed b. Yahya b. Hibban'dan naklederek anlattı. Resulüllah Zeyd'i sorarak evine geldi. Muhtemelen Zeyd'i arayıp bulamamıştı. O zamanlar Zeyd'e Zeyd b. Muhammed deniliyordu. 'Zeyd nerede?' dedi ve onu sorarak evine geldi. Zeyd evde olmadığında eşi Zeyneb onu karşıladı. ve 'Anam babam sana feda olsun Ya Resulüllah, O (Zeyd) burada yok, buyur gir' dedi. Resulüllah içeri girmedi[24]...

3. Taberi: " Bana Yunus anlattı dedi ki, bana İbn Vehb, İbn Zeyd'in şöyle dediğini haber verdi: "Resulüllah Zeyd b. Harise'yi halasının kızı Zeyneb bint Cahş ile evlendirmişti... Zeyd, bir gün Resulüllah'a gelerek eşinden ayrılmak istediğini söyledi. Resulüllah, 'hayırdır bir şeyden mi şüphelendin' diye sordu. (Zeyd) 'Hayır Ya Resulüllah hiçbir şüpheye düşmedim ve ondan hayırdan başka bir şey de görmedim.' dedi. Bunun üzerine Resulüllah ona; 'Eşini tut ve Allah'tan kork' dedi. İşte Allah'ın; 'Allah'ın açığa çıkaracağını gizleyerek Allah'ın ve senin kendisine nimet verdiğin kimseye 'Allahtan kork ve eşini tut dediğin zaman' sözünün konusu budur. 'İçinde gizlediği şey' Zeyd boşadığı takdirde kendisinin Zeyneb ile evleneceğini bilmesidir.'[25]

6. Rivayetlerin Değerlendirilmesi

Klasik dönem müfessirlerinden Zemahşeri Hz. Peygamber'in 'içinde gizlediği şey' ile ilgili olarak Hz. Zeyneb'in Zeyd'den ayrılacağını ve kendisinin onunla evleneceğini bilmesi olarak yorumlamıştır.[26]

Râzi, ilgili ayetleri daha çok peygamberlerin ismet sıfatı çerçevesinde değerlendirmektedir. Allah'ın Hz. Peygamber'i azarlamadığından, onu isyan ve hatasının söz konusu edilmediğinden hareketle böyle bir olayın Resulüllah'tan sadır olmadığını savunmaktadır. Râzi, Hz. Peygamber'in münafıkların dedikodularından çekinerek Zeyneb'le evlenme konusunda ihtiyatlı davrandığını ancak bir takım sosyal düzenlemeler kaçınılmaz olduğunda Allah tarafından Zeyneb'le evlenmesi istendiğini ifade etmektedir[27].

23 İbn İshak Muhammed, *Siretü İbn İshak* (Tahk: Muhammed Hamidullah), Konya 1981/1401, 244.

24 İbn Sad, a.g.e.VIII,101.

25 Taberi, Muhammed b. Cerir, *Camiu'l- Beyan an Te'vil-i a'yi'l- Kur'ân*, Beyrut, 1408/1987, XX,10.

26 Zemahşeri, *el- Keşşaf an Hakayikit-Tenzil ve Uyun'il-Ekavil fi Vucuhit-te'vil*, Beyrut, III, 262.

27 Râzi, *İsmetü'l- enbiya*, Beyrut, 1409,1988,129.

Kurtubi, Resulüllah'a aşk, muhabbet gibi isnatlarda bulunmanın hayasız kimselerin uydurması olduğunu ifade etmektedir. Ona göre ayetlerin lafzında böyle bir sonuç çıkarmak imkânsız olduğu gibi Resulüllah'ın konumu ve ismeti de buna müsait değildir.[28]

Çağdaş dönem müfessirlerinden Elmalılı, yaratıcının yaratıcılık gücünü tesbih ve tenzih ile ilan etmekte peygamberlerin ismet özelliğine aykırı hiçbir durum olmadığını, bu hikayenin aslında olmuş olmasını varsaymakta bir sakınca olmadığını ifade etmektedir. Ayrıca Elmalılı rivayeti hadis ilmi bakımından gerçekten olmuş bir olay olarak görmemektedir.[29]

Seyyid Kutup, 37. ayette geçen 'içinde gizlediğin şey' ifadesini; "Allah'ın daha önce Resulüllah'a ilham yoluyla Zeyneb ile evleneceğini bildirdiği dolayısıyla Resulüllah'ın 'gizlediği şey'in bu ilham olduğu şeklinde anlamaktadır."[30]

Mevdudi konu ile ilgili dedikoduların münafık, Yahudi ve Hristiyanlar tarafından Peygamber'in yaşadığı dönemde tedavüle çıkması üzerine ilgili ayetlerin nazil olduğunu ifade eder. Ona göre hem onlara cevap hem de Müslümanlara menfi propagandalardan korumak için bu ayetler nazil olmuştur.

Mevdudi, Zeyneb ile Zeyd arasındaki geçimsizlik ve evlatların eşleri konusundaki, bir kısım hukuki nedenlerle Allah, Peygamberi'ne Zeyneb ile evleneceğini ilham etmişti. Resulüllah, çevrenin dedikodularını tahmin ettiğinden bu evliliği yapmaktan çekiniyordu. Resulüllah, bu imtihana müptela olmamak için, Zeyd'in eşini boşamamasını öneriyordu. Onun gizlediği şey bu ağır imtihan idi. Ayrıca 'biz onu sana nikahladık' ifadesinin Resulüllah (s.a.s.) Zeyneb ile kişisel arzusu ile değil bizzat Allah'ın iradesi ile evlendiğinin önemli kanıtlarından biri olduğuna vurgu yapar.[31]

Konu üzerinde yorum yapan müsteşriklerin bir kısmı ön yargısız bir şekilde bilim ve aklın verilerine uygun olarak rivayetlere ilişkin değerlendirmeler yaparken, diğer bir kısmı rivayetleri bir çamur atma aracı olarak görerek tüm ön yargı ve düşmanlıklarını bunların üzerinde yoğunlaştırmaktadır.[32]

Gerçekten de rivayetlere baktığımızda pek çok yönden tezatlar içerdiğini görmekteyiz:

---

28 Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed el- Ensari, *Muhtasar Tefsiru'l-Kurtubi*, (ihts. Eş-Şeyh Muhammed Kerim Racih) Beyrut, 1406/1986, IV,140.

29 Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'ân Dili*, V,315.

30 Kutup, Seyyid, *Fi- Zılâli'l-Kur'an*, Beyrut, 1406/1986, V, 2864.

31 Mevdudi, *Tefhimu'l-Kur'ân*, (Çeviri: Heyet, İst., 1987,IV, 377.

32 Ayrıntılı bilgi için bkz: Mahmut Çınar, 'Hz. Peygamber'in Zeynep Bint Cahş ile Evliliği etrafındaki Şüpheler', Diyanet ilmi Dergi, C. 43, Sayıl, s. 41-43.

1. İlk olarak Allah Resulü Hz. Zeyneb'i ilk defa görüyor değildi. Hz. Zeyneb, Hz. Peygamber'in küçüklüğünden beri tanıdığı bildiği bir kimsedir. Çünkü Hz. Zeyneb Hz. Peygamber'in halasının kızıdır.

2. Şayet Allah Resulü'nün ona karşı en ufak bir meyli olsaydı, ilk önce kendisine nikâhlardı.

3. Hz. Peygamber'in Zeyneb'i boşatıp kendine alması da mümkün değildi. Zira o gün için hakim olan örfe göre Zeyneb, Resulüllah'ın oğulluğundan boşanmış kadın sıfatıyla Peygamber'e düşmezdi.

4. Ahzab suresinin 37. ayetinde geçen 'onu sana nikâhladık' ifadesinden de anlaşıldığı üzere Allah Resulü'nün Hz. Zeyneb'le evlenmesi tamamen vahiy gereğidir.

7. Evliliğin Hikmetleri

Hz. Zeyneb'in Resulüllah ile olan evliliğini anlayabilmek için tarihi ve sosyolojik bazı gerçekleri çok iyi bilmek gerekir. Aksi takdirde yanlış bir değerlendirme yapılmış olur. Gerçi bu anlayış bütün tarihi olaylar için geçerlidir. Fakat burada daha bir önem kazanmaktadır. Zira eskiden beri yerleşmiş olan ve nerede ise bir din haline gelmiş bulunan adetlerin kaldırılması söz konusu olmaktadır.

Bu evlilik vesilesiyle topluma bir takım yeni prensipler getirilmiş, öteden beri süregelen birtakım telakkiler kaldırılmış oluyordu. Bu evlilikte toplumda yaygın eski yanlışların düzeltilmesi ve yeni bir takım hükümlerin yerleştirilmesi gibi önemli hikmetler vardır.

Bu evliliğin taşıdığı hikmetleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Öteden beri cahiliye döneminde, esir olan insanlara, ikinci sınıf insan olarak hor ve hakir olarak bakılırdı. Bu kişiler her ne kadar sonradan azat edilmiş dahi olsalar, konulan bu sınıf farkını aşamazlardı. Üstünlük ölçüsü olarak sadece takvayı ölçü alan İslam'ın böyle bir şeyi kabul etmesi beklenemezdi. Allah Resulü bu durumu başlangıçta sözleriyle vurgulamaya çalışmıştır.[33] Ancak damarlara kadar işlemiş olan bu telakkiyi bir iki sözle çıkarıp atmak mümkün değildi. İşte bu noktada Allah Resulü, kendi yakın akrabasından başlamak üzere meseleye el attı. Halasının kızı Zeyneb'i azatlısı Zeyd ile evlendirmekle esaretten kurtulan bir insanla hür ve asil birinin eşit olduğunu, dolayısıyla evlendirilmelerinde hiçbir sakınca olmadığını göstermiştir.

2. Resulüllah Zeyneb'le evlenmek suretiyle, oğulluğun boşadığı hanımla evlenilebileceğini ortaya koymuş, aksi yöndeki cahiliye anlayışını kökünden kaldırmıştır.

33 Müslim, Birr, 33; İbn Mace; Zühd 9; Ahmed b. Hanbel, 27285, 5/411.

3. Bununla dinde olan küfüv meselesi gösterilmiş oluyordu. Güzellik, asalet, zenginlik, nesep vs. gözetilmeden yapılan bir evlilikten, güzel bir netice beklemek zordur. Bu evlilikte denklik yönüyle belki Zeyd ile aralarında farklılıklar vardı. İşte bununla gösterildi ki, evlenmede gözden ırak edilmemesi gereken bir hususta, eşler arasındaki denkliktir.

4. Bu evlilikle Zeyneb'in zedelenen itibarı iade edilmiş oluyordu. Zira Resulüllah daha önce azatlı bir köle ile evlenmiş olmanın Zeyneb'e getirdiği ezikliği biliyordu. Onunla evlenmek suretiyle, arap ailelerinin en şereflilerinden birinin kızı olan Zeyneb'in, köle ile evlenmekle zedelenmiş olan itibarı iade edilmiş olacaktı.

5. Yine bu evlilikte, İslam'ın temayüz ettiği eşitlik örneklerinden en yücesini de görmüş oluyoruz. Bu da, Arap'ın en şereflilerinden biri ve kendi halasının kızı olan Zeyneb'i, azatlı bir köleyle evlendirip, boşadıktan sonra da onunla bizzat kendisinin evlenmesidir. Yani dünkü kölelerinden birinin eşi olan bir hanımla evlenme gerçekleşiyordu.

8. Hz. Zeyneb'in Erdemli Kişiliği

Ümmü Seleme onun hakkında şöyle der; Peygamber onu severdi. O saliha, çokça namaz kılan, oruç tutan ve sadaka veren bir kadındı.[34]

Zeyneb bint Cahş'ın geliri senelik 12 bin dirhemdi. Fakat o, bunu alır almaz derhal fakir ve yetimlere dağıtırdı. Hatta onun bu parayı aldığı zaman 'Ey Allah'ım! Gelecek yıl bu paraya ulaştırma. Çünkü o bir fitnedir.' dediği rivayet edilmektedir. Hz. Ömer bu durumu öğrenince onun kapısı önünde durmuş içeriye selam göndererek: "Daha önce gönderdiğimi dağıttığını duydum. Bin dirhem daha gönderiyorum ki, onu elinde tutasın" demişti. Hz. Ömer bin dirhem daha gönderdi. Fakat o eskiden beri yaptığını aynen tekrarlamış ve elindekini dağıtmıştı.[35]

O, vefat etmeden önce kefenini hazırlamıştı. Hz. Ömer de ona ikinci bir kefen gönderdi. Öldüğü zaman kendisinin hazırladığı kefen kız kardeşi Hamne tarafından sadaka olarak başkasına verildi.[36]

34 İbn Sad, a.g.e.VIII,103.

35 İbn Sad, a.g.e.VIII,110.

36 İbn Hacer, *el-İsabe*, IV,307.

Fakirlere, ihtiyaç içinde olanlara ve dullara çokça sadaka verirdi. Hz. Aişe'nin onun ölümü üzerine onun için; "övülmeye layık, çokça ibadet eden, yetim ve dulların sığınağı gitti." dediği rivayet edilir.[37]

Hz. Zeyneb el işi yapan bir kadındı. Deriyi tabaklar, ondan deri eşya diker ve bunun gelirini Allah yolunda sarf ederdi. Bu gayretlerinin boşa gitmediği kısa bir müddet sonra anlaşıldı. Zira rivayete göre Resulüllah vefatına yakın günlerinin birinde: "Bana en çabuk ve erken kavuşacak olanınız, kolu en uzun olanınızdır" buyurmuştur. Umre bint Abdirrahman Hz. Aişe'den şu rivayeti yapmaktadır: "Biz, Peygamber'den sonra herhangi birimizin evinde toplandığımız zaman kollarımızın uzunluğunu duvarda ölçerdik. Bu uygulama Zeyneb bint Cahş'ın vefatına kadar devam etti. Zeyneb kısa boylu bir kadındı. Allah kendisine rahmet eylesin, o bizim en uzunumuz değildi. Onun ölümü ile Peygamber'in 'kolu uzun' ifadesi ile 'en çok sadaka veren' demek istediğini anlamış olduk.[38]

Hz. Peygamber bir gün Ömer (r.a.)'e "Zeyneb bint Cahş evvahedir" demişti. Bu esnada orada bulunan bir adam: 'Ya Resulüllah! Evvahe nedir?' diye sordu. Bunun üzerine Allah'ın elçisi: "Allah'a karşı korkulu bir saygı duyan ve ona yönelip, yalvarandır." demiştir.[39]

Zeyneb bint Cahş (r.a.) ibadete düşkün takva sahibi çokça nafile namaz kılan, oruç tutan bir hanımdı. Enes b. Malik'ten rivayetle; "Peygamber mescide girdiğinde iki direk arasında bir ipin çakılmış olduğunu gördü. Bu ip nedir diye sorunca, Ashabı kiram: Bu Zeyneb'in ipidir. Zeyneb, namazda ayakta durmaktan yorulunca bu ipe tutunur. Bunun üzerine: 'hayır, ibadette böyle güçlük olmaz bu ipi çözün, sizden biriniz zinde ve kuvvetli oldukça namazı ayakta kılsın, yorulunca da otursun" buyurdu.

Hz. Aişe'den gelen bir rivayette Hz. Zeyneb'in takvası övülür: "Diyanette, takvada, doğru sözlülükte, sıla-i rahme riayet hususunda Zeyneb derecesinde yüksek bir kadın görmedim".[40]

37 İbn Hacer, *el-İsabe*, IV,308.

38 İbn Sad, a.g.e. VIII,108.

39 İbn Abdi'l Ber, *El-İstiab*; IV,309.

40 Tecrid, IV,122.

Hz. Zeyneb, İfk Hadisesi'nde Hz. Aişe'ye sahip çıkmış,[41] Hz. Peygamber bu olayla ilgili olarak onun görüşünü sorduğunda şu şekilde cevap vermiştir. "Ya Resulallah, ben işitmediğimi işittim demekten, görmediğimi gördüm demekten Allah'a sığınırım. Aişe hakkında vallahi hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Bu cevap, hem Resulüllah'ı, hem de son derece mağdur bir durumda olan Hz. Aişe validemizi çok sevindirmişti.

Dindarlığı, çok sadaka vermesi, çok ibadet etmesi, ölümünden sonra Resulüllah'a ilk kavuşan olması ve hatta nikâhının Allah tarafından kıyılmış olması onu diğer kadınlardan üstün kılmıştı. Hz. Zeyneb Zeyd ile olan evliliği konusundaki ilahi iradeye teslimiyetiyle gerekse ibadete düşkünlüğü ve cömert kişiliğiyle günümüz hanımları için de güzel bir model teşkil etmektedir.

41 Aişe Abdurrahman Bintü'ş-Şati, Rasulüllahın Annesi ve Hanımları, Çev: İsmail Kaya, uysal kitabevi, I, 325.